

9. KONGRES MEDNARODNEGA ZDRUŽENJA ZA ETNOLOGIJO IN FOLKLORO (SIEF) (DERRY, SEVERNA IRSKA, 16.–20. JUNIJ 2008)

Deveto srečanje Mednarodnega združenja za etnologijo in folkloro (SIEF) je letos junija gostila ulstrska univerza oz. njena Akademija za irsko kulturno dediščino. Profesor Ullrich Kockel in njegova soproga, profesorica Mairead Nic Craith, sta s skupino študentov, osebjem kampusa Magee, organizacijskim osebjem iz SIEF in po vsem mestu razpredeno mrežo sodelavcev, navsezadnje tudi s prijaznimi in ustrezljivimi domačini, poskrbela, da je skoraj 400 udeležencev kongresa iz več ko 30 držav preživelo nadvse prijeten in navdihujoč teden v Derryju, mestu z veličastno zgodovino in z nasiljem zaznamovanimi zadnjimi desetletji neizmerne želje po neodvisnosti, svobodi.

Raziskovalcem, katerim je najtanjša skupna nit vsaj obzorje na različne načine sprejetega koncepta evropske etnologije, se je že z glavnim naslovom kongresa »Transcending 'European Heritages': Liberating the Ethnological Imagination« (Preseganje evropskih dediščin – Osvobajanje etnološke imaginacije¹) napovedoval vznemirljiv in množičen strokovni dogodek. In res je bil ta kongres – od ustanovnega v Atenah leta 1964² največji po številu in verjetno tudi po pestrosti obravnavanih tem. Simbol ali znak kongresa – regratova lučka v vetru – je z irsko nežnostjo in mehkobo, skrito v ljudeh in razkrito v pokrajini, občutljivo povezal kraj, zgodovino, imaginacijo, bogastvo in dinamiko življenja in kulture, zmožnost za svobodo, prostost.

Skupni naslov je povezoval tri obsežnejše tematske sklope: Evropske dediščine, Preseganje teorij in praks in Udejanjanje etnološke imaginacije. Na omenjene teme so bila ubrana plenarna predavanja vsako popoldne v mestni palači Guildhall, kjer so se po dopoldanskih in popoldanskih predstavitev in razpravah po sekcijah oz. panelih zbrali vsi udeleženci.

Otvoritveno popoldne so bila na sporedu tri daljša predavanja, povezana z izhodiščno temo. Peter Jan Margry, podpredsednik SIEF, je govoril o spominjanju Evrope in ambivalentnih upodabljanjih celine, nenehnem lovu za neulovljivo evropsko identiteto, valujočih

¹ Namenoma izraza ne prevajam zaradi večpomenskosti pojma, ki ga v slovenščini izražamo z besedami domišljija, fantazija, ustvarjalni duh (oz. ustvarjalnost), domiselnost, iznajdljivost. – In prav za vse to je šlo.

² Sledili so kongresi v Parizu 1971, Suzdalu 1982, Zürichu 1987, Bergnu 1990, Dunaju 1994, Amsterdamu 1998, Budimpešti 2001 in Marseilleu 2004; podrobnosti so na spletni strani http://www.meertens.knaw.nl/sief/index.php?option=com_content&view=article&id=17&Itemid=36, o samem kongresu (podroben program, povzetki referatov itn.) pa na <http://www.arts.ulster.ac.uk/sief2008/home.htm>.

prizadevanjih (kulturne) politike in njenih diskurzov, razpetih med pojma evropska identiteta in skupna kulturna dediščina. Wolfgang Kaschuba se je o kulturni dediščini spraševal s stališča podukov o patriotizmu in populizmu, Sharon Macdonald pa je kritično obravnavala Evropo kot muzej in se dotaknila mnoštva konceptov kulturne dediščine, brez katerih si ni mogoče misliti ne muzejskosti ne evropskosti.

Ta predavanja so bila nekakšna miselna vpeljava v naslednji kongresni dan, ko je delo potekalo v sekcijah oz. delovnih skupinah, ki jih povezovala tematika evropske dediščine. Čeprav strokovnjaki, povezani v SIEF, pripadajo (a ne izključno in izključujoče) polju evropske etnologije, ostaja zamisel »evropskosti« v praksi razmeroma nedefinirana. In to ne le zaradi pisanosti regionalnih in lokalnih izročil, temveč tudi zaradi vplivov, ki izvirno niso evropski. Skratka, razprava o konstitutivnih gradnikih Evrope ostaja raziskovalcem izziv, toliko težavnejši tudi zaradi globalizacijskih vplivov, ki se jim ne izmakne skoraj noben segment našega vsakdanjega bivanja in občutenja sveta. O tem zgovorno govorijo že naslovi sekcij (Anglija in sv. Jurij, Modernost v hrani, Keltskost, Medkulturna komunikacija v Evropi, Pogansko izročilo v Evropi, Odkrivanje Evrope z znanostjo in tehnologijo, Evropska dediščina pesmi?, Kelto-slavika in folklor, Ostanki cesarstva – ruševine Evrope na tujem, Glasbena izročila, Oblečene identitete, Judovsko izročilo). Tematika se je v vsej raznovrstnosti nadaljevala v delavnicah o Selitvah in novi Evropi, Doživljanju in spominjanju na meje v Evropi, Irskih popotnikih, Materialni kulturi. Popoldanski plenarni predavanji druge dne sta se dotikali pomena in razumevanja tradicije: direktorica raziskovalnega centra iz Kirgizije Gulnara Aitpaeva je govorila o »kirgiškosti« kot identitetni oznaki za nove vzorce starodavnih praks, ki jih ponazorila z zdravilskimi praksami, izbranostjo oz. poklicanostjo zdraviteljev kot posrednikov med močnim duhovnim izročilom in zdravjem ljudi. Drugi je bil nastop Peritija Anttonena, profesorja folkloristike v Helsinkih, ki je govoril o tradiciji in dediščini v etnološki praksi in teoriji na ravni diskurza, ki se hrani sam iz sebe – iz disciplinarne samohvale in kritike.

Zlasti drugo predavanje je bilo imeniten uvod v naslednji dan, ko so bila obravnavana razmerja med teorijo in prakso, metode, refleksivnost, dekonstrukcija; ta so toliko aktualnejša in morajo biti deležna kritičnih spoprijemov zaradi t. i. krize reprezentacije, ki je globoko vplivala na etnologijo in folkloristiko zaradi pomena etnoloških besedil, muzejskih razstav in drugih načinov predstavljanja etnološkega znanja. O tem se je govorilo v sekcijah Raziskovanje etnoloških znanj, Etnologija in (socio)lingvistika, Diskurzi o ustnosti in pisnosti, Kultura in lastnina, Meje in kulture, Nova etnologija/antropologija v novi Evropi, Etnološki pristopi k medicinskim vprašanjem, Terenske emocije, De-konstrukcija arhiva, Domovina in diaspora – imaginacija in resničnost, Imaginacija pri delu, Antropologija in Nova Evropa in delavnice (Kako to naredimo?, Med habitusom in habitatom, Etnologija za radio). Plenarno predavanje »Uprizarjanje fikcije: realnost poklica sodobnih irskih piscev« je imela Helena Wulff, profesorica z Oddelka za socialno antropologijo na stockholmski univerzi. Predstavila je etnografsko skico sodobnih »tehnologij«/»strategij« uveljavljanja sodobnih piscev v javnosti (tiskovne konference, branja, potovanja, intervjuji itn.). Če je

bila generacija pisateljev, vključno z Yeatsom, v 19. stoletju nosilka literarnega preporoda, ki velja za temelj irskega naroda, je danes v ospredju samopromocija literatov. Drugače pa je predavanje opozorilo na produktivnost opazovanja razmerja med etnološko in umetnostno ustvarjalnostjo. To je bilo še bolj v ospredju v »predsedniškem nagovoru« Regine Bendix, ki je govorila o glasbi kot mediju konstruiranja kultur in stereotipov. Glasba ne pozna meja in na vsakem koraku zmore predstavljati ali posredovati »drug(ačn)o«, hkrati pa je seveda posrednica ne le kultur, temveč tudi ekonomskih in političnih interesov.

Tretji (oz. četrti) dan je bilo vodilo »Udejanjanje etnološke imaginacije« oz. pojem/koncept »performance«, ki je v etnologiji in folkloristiki deležen izjemne pozornosti kot predmet raziskav in kot pojasnjevalni okvir. O tem so podrobneje razpravljali v sekcijah Ritualno leto in ljudska religioznost, Alternativne religiozne prakse, Kulinarična dediščina, Spreminjave dinamike, Evropska etnologija in performančna teorija, Festivali, igre in norčavosti, Ruralni prostori spola, Razkrivanje performance, Etničnosti v Jugovzhodni Evropi, Udejanjanje etničnosti, Gledališča imaginacije, in tudi delavnicah Karneval, kostumi in ritualna performanca, Življenje v drobcih (digitalne kulture), Moč pesmi – folklor, Etnologija in naše življenje pesmi, Udejanjanje akademije – eksperimentalna delavnica.

Sklepno plenarno predavanje »Evropske dediščine – razširjanje etnološkega razumevanja« je imel upravnik Muzeja Irske, arheolog in zgodovinar Tony Candon. Vrnil se je k hitri spremenljivosti sodobne Evrope, ki hkrati ustvarja negotovost in razsrediščenost, nič manj pa tudi izzive.

Poleg teh utečenih in razmeroma formaliziranih kongresnih oblik srečevanja raziskovalcev so potekali odprti paneli oz. razprave, razstave (mdr. je bila pri vходу univerzitetne stavbe razstava knjig), filmske oz. video projekcije. Nekaj teh prireditev je potekalo v kampusu, večina pa v središču očarljivega »mesta za obzidjem«, v mestnem muzeju, umetnostnem središču.

Glavna težava udeležencev na takšnih srečanjih je vedno ena: da je nemogoče biti hkrati več kakor na enem mestu. Sekcije so potekale v dveh dopoldanskih in enem popoldanskem terminu, v vsaki so nastopili po trije referenti in večina je bila takšnih, da so zasedle po dva ali vse tri termine. Poleg tega so se v času kongresa sestali staro/novo vodstvo SIEF, uredniški odbor Anthropological Journal of European Cultures in tudi nekatere od delovnih skupin SIEF (za etnologije religije, likovnost, kartografijo, bibliografijo, ritualno leto, raziskave prehrane), govorilo se je o pripravi evropskih projektov itn. Skupščina SIEF je potrdila novo vodstvo (dozdajšnjo predsednico Regino Bendix je zamenjal Ullrich Kockel) in ustanovitev dveh novih delovnih skupin – za kulturno dediščino in za historične pristope, Portugalska pa je sprejela organizacijo prihodnjega srečanja čez tri leta.

Ne glede na bogat spored, ki je udeležence silil v nenehne premike, včasih pa za ves dan prikoval k referatom in razpravam zgolj ene sekcije, so organizatorji poskrbeli za premišljen spored, ki je predvidel veliko priložnosti za strokovne in osebne stike med udeleženci – ti so se prvič srečali na otvoritveni slovesnosti z omenjenimi plenarnimi predavanji in večerno pogostitvijo, nato na dnevnih popoldanskih plenarnih predavanjih, navsezadnje tudi ob

zajtrkih in kosilih, ki so bili za vse pripravljeni v univerzitetni restavraciji, večina udeležencev pa je bila nastanjena študentskem naselju v bližini univerze. Po zadnjem delovnem dnevu so se vsi zbrali na večernem banketu, pospremljenim z glasbenim in zabavnim sporedom, za naslednji, za zadnji dan pa so pripravili tri ekskurzije (obisk ulstrskega ljudskega in transportnega muzeja na prostem, izlet v Gaeltacht in tridnevni izlet na Torijske otoke).

Ob vsem tem je mogoče skleniti, da je kongres na različnih ravneh zares omogočil polet etnološke imaginacije in ponudil številne izzive, ki jih pred raziskovalce – etnologe, folkloriste, antropologe, filologe, zgodovinarje – postavlja Evropa kot svet v malem, ki presega, a ne zabrisuje zgodovinskih in lokalnih tradicij, in ostaja neposreden raziskovalni laboratorij. Takšen, kakršen je pravzaprav vedno bila, le da so šibkejša komunikacijske možnosti, a tudi disciplinarne in nacionalne plašnice zakrivale pogled na kulturno mnogovrstnost, spremenjnost, neulovljivost, ki jih nenehno prinašajo in odnašajo vsakdanje življenje in v njem zgoščeni, pogosto neobvladljivi tokovi ideologij, politik in ekonomij.

Ingrid Slavec Gradišnik